

IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING RO'LI.

Amanova Halima Abdumutal qizi

*Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti Pedagogika fakulteti "Maktab menejmenti"
yo'nalishi 2-kurs talabasi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning eng xarakterli xususiyatlaridan biriga aylanib borayotganligi, kundan-kunga yangi innovatsiyalar rivojlanib, iqtisodiyot jadal sur'atlar bilan o'sishi hamda bozor rivojlanishini tezlashtiruvchi omil sifatida tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy dunyoda innovatsiyalardan keng foydalanish tadbirkorlik faoliyatiga kata hissa qo'shayotganligi haqida tavsifalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Moliyalashtirish, kapital, innovatsiya, innovatsion jarayon, ishlab chiqarish, raqobatbardoshlik, tadqiqot.*

Kirish

Hozirgi vaqtda innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning eng xarakterli xususiyatlaridan biriga aylanib bormoqda. Yaqinda bu nom ekzotik, noma'lum va hatto professionallar orasida ham unchalik aniq bo'lmagan narsani eslatardi, ammo endi innovatsiyaning o'zi ham, uning tushunchalari ham dunyoni tezda zabt etmoqda. Innovatsion jarayonda jiddiy rol o'ynaydigan va innovatsiyalarni korxonalar uchun strategik resursga aylantiradigan xalqaro kapital bozori kengayib bormoqda, bu borada unga yangi moliyaviy tuzilmalar unga yordam bermoqda. Iqtisodiyotni rivojlantirishda innovatsiyalar muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalar yangiliklar va rivojlanishni oshirish, yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqarish, texnologiyalarni rivojlantirish va boshqa sohalarda yangiliklar kiritish imkoniyatini beradi. Bu esa iqtisodiyotni rivojlantirish va o'sishga yordam beradi. Innovatsiyalar iqtisodiyotni yanada rivojlantirish uchun zarur bo'lgan har qanday sohada muhim ahamiyatga ega. Masalan, yangi texnologiyalar va innovatsiyalar sayohat, transport, tibbiyot, energiya, kommunikatsiya va boshqa sohalarda yangiliklar kiritishga yordam beradi. Bu esa iqtisodiyotning yanada rivojlantirilishiga imkon beradi va mamlakatlarning rivojlanishiga o'z hissasini kiritadi. Bundan tashqari, innovatsiyalar yangi ish o'rinlari yaratish va inson manfaatiga bo'lgan yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqarishda ham muhim rol o'ynaydi. Innovatsiyalar ta'lim, madaniyat, turizm va boshqa sohalarda ham muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, innovatsiyalar iqtisodiyotni sifatli rivojlantirish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirishga yordam beradi. Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish orqali tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko'maklashish tadqiqot ishining maqsadi hisoblanadi. Tadqiqotning vazifalari esa sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish bosqichlarini tadqiq qilish va uning o'ziga xos xususiyatlarini asoslash; yuqori

texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishra ta'sir qiluvchi omillarni aniqlashdan iboratdir. Sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish, yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishdir.

IQTISODIYOT SOHASIGA RAQAMLI TEXNALOGIYALARNI OLIB KIRISH.

Hozirgi rivojlanib borayotgan zamonda texnologiyalar ham zamon bilan birga jadal sur'atlar orqali o'sib bormoqdaki, kirib bormagan sohalar, ishg'ol qilmagan devorlar qolmagan. Albatta, iqtisodiyot sohasiga ham kirib keldi va biz yangi iqtisodiyotni kashf etdik. Biz bu iqtisodiyotni raqamli iqtisodiyot deb ataymiz. Raqamli iqtisodiyot - bu xo'jalik faoliyatini yuritish bo'lib, bunda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishdagi asosiy omil raqamlar ko'rinshidagi ma'lumotlar bo'lib, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu qayta ishlash natijasini analiz qilish yordamida har xil turdagi ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar tadbiriq qilishdir. Boshqacha qilib aytgancha, raqamli iqtisodiyot bu onlayn xizmatlar ko'rsatish, elektron tulovlar amalga oshirish, internet savdo, kraudfanding va boshqa turdagi sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlanishi bilan bog'langan faoliyatdir. Raqamli iqtisodiyot tushuncha nisbatan uzoq bo'lmagan vaqtda, 1995-yili Massachusetts universiteti amerikalik olimi Nikolas Negroponte tomonidan aniqlab berilgan. Olim axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini intensiv rivojlanishi ortidan eski iqtisodiyotdan yangi iqtisodiyotga o'tishda, qanday o'zgarishlar ro'y berishi mumkinligini aytib o'tgan.

So'ngi vaqtlarda "Raqamli iqtisodiyot" tushunchasi juda ko'p marta qo'llanilmoqda. Darhaqiqat, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda raqamli iqtisodiy ularning rivojlanish omillariga sezilarli darajada ta'sir o'tkazgan. Jamiyat hayotida raqamli iqtisodiyot muhim rol o'ynaydi. Innovatsiyalar raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Raqamli iqtisodiyot, yani ma'lumotlar va texnologiyalar yordamida iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqarish, marketing jarayonlarini rivojlantirish va mijozlar bilan muloqotni yanada samarali va samarador qilishga imkon beradi. Bu esa innovatsiyalar va texnologiyalar yordamida iqtisodiyotning rivojlantirilishiga o'z hissasini kiritadi va mamlakatning raqamli iqtisodiyotga o'tishiga yordam beradi. Raqamli iqtisodiyot innovatsiyalar orqali yangi bozorlarni ochish, kompaniyalar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, ishlab chiqarish va xizmatlarni sifatliroq taqdim etish imkoniyatini beradi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot innovatsiyalar yordamida moliyaviy tahlil va boshqa iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirishga yordam beradi. Bu esa iqtisodiyotning samaradorligini oshiradi va mamlakatning rivojlanishiga o'z hissasini kiritadi. Bular bilan birga, innovatsiyalar va raqamli iqtisodiyot birgalikda iqtisodiy

faoliyatni yanada sifatliroq, samaraliroq va rivojlantirilgan qilishga imkon beradi. Bu esa mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga o'z hissasini kiritadi va global bozorda o'z o'rnini egallashga yordam beradi. Shuning uchun, innovatsiyalar va raqamli iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatning yangiliklarini kiritishda muhim ahamiyatga ega. Ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalar uchun davlat byudjetlaridan mablag' ajratish va uni ta'minlash hajmini oshirish nazarda tutilgan. Xususan, uchta asosiy yo'nalish ustuvorlik kasb etadi:

➤ ta'limga va intellektual mulkni shakllantirish va ko'paytirishga sarmoya kiritish;

➤ sanoat va xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni kuchaytirish;

➤ mehnat bozorida monomarkazlar tashkil etish .

Ko'rinib turibdiki, yuqorida aytib o'tilgan barcha holatlarda raqobatbardoshlikni oshirish innovatsiyalar bilan bog'liq. Mamlakatlar va alohida korxonalar o'rtasida samarali bilim almashinuvi uchun tadqiqot o'tkazish hamda bilimlarni kengaytirish uchun muvofiqlashtirilgan va umumiy makonni yaratish zarurat hisoblanadi. Gap nafaqat texnologiyalarni tadqiq etish va ishlab chiqarishni, intellektual mulk huquqlarini himoya qilishni qo'llab-quvvatlash, balki innovatsiyalarning tarqalishi va tarqalishini ta'minlash haqida ketmoqda, chunki innovatsiyalar joriy etilgan joyda samara kutilgandek bo'ladi. O'zbekiston sanoatida innovatsiyalardan foydalanish borasida yangi tendentsiya shakllandi. Bunga qadar, arzon ishchi kuchidan foydalangan holda tabiiy resurslarni qayta ishlash bilan bog'liq tarmoqlar ustunlik qilgan. Biroq, bugungi kunda O'zbekiston tabiiy resurslaridan foydalanishga tubdan yangicha yondashuvni maqsad qilgan. Buning yorqin namunasi yangi UzGTL zavodi tabiiy gazni chuqur qayta ishlash asosida yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishning yo'lga qo'yilganidir. Bu kabi yirik loyihalar tufayli O'zbekiston bosqichma-bosqich tabiiy gaz xomashyosi eksportidan voz kechib, neft mahsulotlari importini kamaytirmoqda. Bu esa, energetik mustaqilligimizni mustahkamlashga salmoqli hissa qo'shilayotganidan dalolat beradi. Nafaqat O'zbekiston, balki MDH mamlakatlari ichida eng yirik investitsiya loyihalardan biri hisoblanadigan mazkur UzGTL majmuasi ham innovatsion ishlab chiqarish namunasidir. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, innovatsion tadbirkorlik bilan shug'ullanayotgan va ishlab chiqarish jarayoniga xorij tajribasini qo'llab, yangiliklar joriy etilgan zamonaviy korxonalarda, an'anaviy korxonalarra nisbatan ish haqi 2-3 barobar, ish unumdorligi 2 barobar oshganligi, ayniqsa ishchi xizmatchilar turmush darajasining ilgariga nisbatan sifati va farovonligi ta'minlanayotganligi bugungi innovatsion iqtisodiy islohotlarining ijobiy tomonlarini ko'rsatmoqda. Ammo erishilayotgan yutuqlar bilan bir qatorda hal etilishi lozim muammolar ham mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Гужин А.А., Гужина Г.Н. Материальные интересы в системе экономического роста// Московское научное обозрение. 2012. № 12-1. С. 6
2. Гужина Г.Н. Социально-экономическая сущность и принципы формирования системы стратегического управления//Вестник Российского государственного аграрного заочного университета. 2009. № 6 (11). С. 141.
- 3."Iqtisodiyot nazariyasi" Sh.Sh.Shodmonov Toshkent-2017.